

İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Öykülerin Çocuk Yazınının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi

Esra Lüle Mert*

Adıyaman Üniversitesi, Türkiye

Alındı: 05.03.2012 - Düzeltildi: 16.04.2012 - Kabul Edildi: 17.04.2012

Özet

Anadili öğretimi sürecinde ders kitapları, Türkçe dersinin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir. Bu kitaplar yazınsal metinlerle kuruludur. Bu anlamda çocuğun zihin, dil ve sosyal gelişimine uygun metinler ve metin türleri önemlidir. Problem tümcesi; “ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü türündeki metinler, çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında kurgulanabilmiş midir?” olan araştırmada, söz konusu öyküler şu başlıklarda incelenmiştir; İzlek (tema), konu, dil ve anlatım, kahramanlar, ileti, çevre, eğitsel ilkeler. Araştırmanın amacı; ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü türündeki metinlerin kurgularının çocuk yazınının temel ilkelerine uygunluğunu incelemektir. Araştırma, literatür taraması modelindedir. Veriler yorumlanırken betimsel analiz yapılarak derlenen bilgiler ışığında sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada durum belirlenmesi yapılacağından evren ve örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırmanın sonucunda, öykülerin genel yapısının, çocuk yazınının temel ilkelerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımla kurgulandığı belirlenmiştir. İncelenen 6 öykü metni çocuğun ilgi ve gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayabilir özellikte olsa da, sayıca azdır. Öykü metinlerinin sayıları artırılabilir ve görsel öğelerden yararlanma, daha bilinçli düzeyde gerçekleştirilebilir. Çocuk yazını alanında, Türkçeyi başarılı biçimde kullanan, her çocuğun anlam evrenine uygun, çok sayıda eser varken, Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin sayıları artırılmalı ve çocuğun anlam evrenine, gerçekliğine uygun metinlere daha çok yer verilmelidir. Yalnızca öğüt veren, çocuğun duyma, düşünme, düşünme becerilerini geliştirmeyen metinlerden özellikle uzak durulmalıdır. Türkçe dersleri tek kaynağa bağlı olarak yürütülmemelidir. Asıl önemli olan, çocuğun iyi yapıtlara ulaşmasını sağlamaktır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler bu amacı gerçekleştirebilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Ders Kitapları, Çocuk Yazını İlkeleri, Öykü Metinleri

Giriş

Araştırmada 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü metinlerinin belirlenen çocuk yazını temel ilkelerine uygunluğu sınanacaktır. Bu bağlamda, öncelikle araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuş, çocuk yazını temel ilkeleri belirlenmiş ve bu ilkeler ışığında incelenen Türkçe ders kitaplarındaki 6 öykü metni değerlendirilmiştir.

* Sorumlu Yazar: Tel.: 505 6680102, E-posta: esralule@gmail.com
ISSN: 2146-7811, ©2012

Problem

Eğitim-öğretimde en önemli kaynakların başında ders kitapları gelir. Bu yönüyle eğitim-öğretimde amaçların, kazanımların gerçekleştirilmesinde en büyük görev ders kitaplarına düşmektedir. Anadili öğretimi sürecinde ders kitapları, Türkçe dersinin amaçları ile öğrenme alanları ve sınıflara göre kazanımların gerçekleştirilmesinde büyük bir görev üstlenmektedir. Bu kitaplar yazınsal metinlerle kuruludur. Bu anlamda çocuğun zihin, dil ve sosyal gelişimine uygun metinler ve metin türleri önemlidir.

Çocuk yazını ürünleri kurgulanırken, çocuk yazınının belirlenen temel ilkeleri göz önünde tutulmalıdır. Dil Derneği (1998: 31) çocuk yazınıni şöyle tanımlar: "Konularının seçiminde ve anlatımında çocukların gelişim düzeyi göz önünde tutularak düzenlenmiş öğretici, eğlendirici yazın yapıtları." Bireyin okuma alışkanlığı edinmesinde çocuk yaşta karşılaştığı metinlerin etkisi büyüktür. Çocuğun bilişsel, duyuşsal, zekâ gelişimini, bireysel farklılıklarını göz önüne alan ve çocukların yaş düzeylerine seslenen eserler kurgulayan yazarlar, çocukta okuma isteği uyandırır. Bu bağlamda, "çocuklar adına üretilen nitelikli yayınlar çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili bir uyaran olmalıdır". (Sever 2003: 11)

Yeşildağ'a (2000: 118) göre "çocuk edebiyatı ürünlerinde konular, bilimsel ideolojiler doğrultusunda işlenilmemeli, bunun yerine çocuğun ulaşması istenen çağın özelliklerine uygun olarak seçilmelidir; çocuğa açıktan açığa ders verircesine olmamak koşuluyla metinlerde olumlu tiplere mutlaka yer verilmelidir; ürünlerde, dilin de anlaşılır ve çocuk dünyasına uygun olması gereklidir."

"İyi bir çocuk edebiyatının yalnızca eğitici ve öğretici olması, ahlâkî değer yargılarını içermesi yeterli değildir; aynı zamanda onun edebî değer taşımasına, estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınmasına ihtiyaç vardır". (Yalçın ve Aytas 2008: 16-17)

Okulöncesi dönemden başlayarak öğrencilere okuma kültürünü edindirebilmek anadili öğretimi sürecinde öncelikli amaçlardandır. Sever'e (2005: 179) göre; "Anadili öğretiminde, bilginin aktarılması ve yapılandırılmasından önce, ilköğretimin birinci sınıfından başlayarak öğrencileri okuma kültürü edinmiş kişiler olarak yetiştirebilme genel bir amaç olarak benimsenmelidir". Bu süreçte de temel yardımcı gereçler Türkçe ders kitaplarındaki metinlerdir. Ancak okuma alışkanlığı edinme sürecinde karşılaşılan tek kaynak Türkçe ders kitaplarındaki metinler değildir, olmamalıdır. Çocuk yaştaki okur, Türkçenin anlatım olanaklarını kullanabilen, çocuğu ve onun gerçekliğini tanıyan yazarların yapıtları ile ne kadar sık karşılaşır, okumaya olan eğilimi o kadar artar.

Çocuk kitaplarının çocuğun yaşamında önemli bir yeri vardır. Baymur ve Demiray'a (1961: 1) göre de okuma zevki ve alışkanlığı kazanması istenen kişiye iyi kurgulanmış kitapların sunulması gerekmektedir. Çocuğun yönlendirilmesinde etkisi olan çocuk kitaplarının kurgulanma sürecinde özenli ve dikkatli bir yaklaşım sergilenmelidir.

Okuma kültürünü edinme sürecinde çocuğa sunulacak kitapların seçiminde dikkatli olunmalıdır. Sever'e (2006a: 12) göre "bazı yayınevleri çocuk klasiklerini, özgün metnin bağlamından kopararak bir inancın, bir düşüncenin sözcüsü durumuna getirmektedir". Bu yaklaşım gelecek kuşaklar için son derece tehlikelidir. Çünkü "hem çocuklar hem de gelecek açısından doğabilecek en önemli sakınca tek tip insan yaratma kaygısıdır". (Neydim 2006: 5)

Çocuk yazını, özenli bir çalışma gerektirmektedir. Çocuk yazını ürünleri, çocukların özel koşullarını dikkate alarak; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimlerine uygun olan yapılarda tasarlanmış olmalıdır. Neydim (2003: 94) bu durumu şöyle belirtir: "Yazınsal metinler çocuğu biçimlendiren, onu nesne olarak görmeyen, adam yerine koyan ve yaşadıklarını, kaygılarını anlatan, kendini anlatabilmesine köprü oluşturabilecek nitelikte olmalıdır".

Dilidüzgün'e (2000: 255) göre; "Çocuk yazını öncelikle, evrensel yazın bütününün farklı ve özel bir alanıdır. Yani çocuğun özel koşulları dikkate alınarak hazırlanmış bir

üründür. Bu niteliği bakımından da yetişkinler için üretilen yazın kitaplarıyla arasında, nitelik açısından önemli bir fark vardır”. Sever (2002: 22) ise bu gerçeği şöyle belirtir: “İlköğretim süreciyle birlikte, çocuk yazını ürünleri eğlendirme, resmin ve dilin güzelliklerini sezinlettirme işlevinin dışında, çocukların kendilerini ve yaşamı tanımalarına, insan doğasını kavramalarına katkı sağlamalıdır. Bu noktada tek ve değişmez ilke ‘yazınsallık’ olmalıdır. Bir başka söyleyişle, çocuklar kitapla kurduğu iletişimde sanatçının öznel gerçeği ile buluşabilmeli; çocuk kitap okuma eyleminde, çizginin ve dilin, yaşamı ve insanı yansıtan anlatım olanaklarıyla tanışabilmelidir. Buluşma ve tanışma sürecindeki etkileşimin niteliğini, iletişimin verimini sanatçının çocuğu anlayan, kavrayan, kuşatan biçemi belirlemelidir.”

Ataseven ve İnandı’ya (2000: 201) göre çocuksuluk ve çocuğa görelilik kavramları çocuk yazını ürünleri için önemlidir. Bu kavramları çocuk yazını yazarlarının doğru anlamlandırmaları yaratım sürecinde yol gösterici olacaktır. Bu bağlamda, Ataseven ve İnandı’ya (2000: 201) göre; "Çocuğa görelilik onun ilgisini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, çocuksuluk ise tam tersine dilin acemice kullanımını daha doğrusu anlatımda ilkelliği getirir".

Yalnızca para kazanma amacı ile oluşturulan çocuk kitapları, çocukta yanlış özdeşime neden olurken, çocuğun duygularını da örseler. Sever (2000: 639) de bu durumun sonucunda, çocukların duyarlılıklarının örselendiğini, saf dünyalarının kalın duvarlarla örüldüğünü ve onlara karma, özensiz bir dille günümüzün değerleriyle çelişen birtakım bilgilerin, davranışların bu yolla aktarıldığını ifade etmektedir.

Araştırmada öykü metinlerinin incelenmesi rastlantısal değildir. Olaya dayalı türler, çocuğun özellikle ilgisini çeker. Boynukara’ya (2000: 40) göre, “olaya dayalı metinlerin tarihi çok eskidir. İnsanoğlu eski tarihlerden beri yaşadıklarını birilerine anlatma ihtiyacı duymuştur. Anlatırken bazen eğlendirmek, bazen eğitmek bazen her ikisini de vermek istemiştir. Gerçeğe uygun hareket ederken bazen yaşananları saptırılmış, abartmıştır. Böylece kurgulayarak anlatma başlamıştır. İlköğretim 8. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmaya göre öğrencilerin öyküleyici metinde okuduğunu anlama becerileri puan ortalaması, bilgilendirici metin puan ortalamasından daha yüksektir. Bu sonuca göre ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin metin türlerine göre okuduğunu anlama becerisi, öyküleyici metin lehine anlamlı bir fark göstermektedir (Temizyürek 2008:142). Bu türlerden öykü ise, ders kitaplarında yer almaya hem uzunluk hem de kurgu açısından en uygun olanlardan biridir. Olay, kişiler, zaman ve yer öykününün temel unsurlarıdır. Kişi sayısı azdır. (Özdemir, 1994:218)

McEwan ve Egan’a (1995) göre öyküler, deneyimler üzerine farklı açılardan yorum getirmede önemli katkılar sağlar. Shank (1999) öyküyü, dinleme ve dinlenenlerin hayatla ilişkilendirilmesini en önemli öğrenme yolu olarak görür. Chen, Fertig ve Wood (2003) öyküleri deneyime dayalı bilgiyi zihne depolama ve tanımlamada en doğal ve güçlü öğeler olarak ifade eder. (Akt. Akyol 2006: 139)

Cemiloğlu’na (2004: 29–71) göre ilköğretimin her aşamasında olaya dayalı türlerin özellikle öykü, masal, fabl eserlerin tamamının ders kitabında yer verilmesi, uzun olmadığı için sınıf içerisinde incelenebilmesi ve kavramayı kolaylaştırabildiği için yararlıdır.

Yavuzer’in (2001: 191) araştırmasında yaşlara göre kitap seçimi şöyledir: On iki yaşındaki çocukların serüven ve savaş kitaplarını (% 35) en fazla okudukları daha sonra sırasıyla edebî çocuk romanları (% 23), öykü kitapları (% 17), bilgi ve kültür yayınları (% 9), masal kitapları (% 6) ve resimli romanlar (% 5) okumaktadır.

İncelenen konuyla ilişkili yayınlar ise şunlardır: Küçük (2005) tarafından “ilköğretim 6. 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki düzyazı metinlerinin çocuğa görelilik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Türkçe ders kitaplarındaki düzyazı metinlerini inceleme konusu yapmıştır. Ancak çalışmada incelenen ders kitapları geleneksel öğretim yöntemini benimseyen kitaplardır. Evren (2008) “İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine

göre değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde incelediği kitaplarda yer alan metinleri biçim ve içerik yönleriyle ele almış ve değerlendirmiştir. Sonuçta da incelediği kitapları çocuk yazını ilkeleri bağlamında yetersiz bulmuştur. Uludoğan (2008) ise “6. ve 7. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki düzyazı metinlerinin değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Sönmez’in (2003) metinlerdeki anlaşılabilirliğe ilişkin oluşturduğu formülden hareketle metinlerin anlaşılabilirliğini ölçmüştür ve incelenen kitaptaki metinlerin genel olarak anlaşılabilir olduklarını belirlemiştir. Sanlı (2006) “İlköğretim 6. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bilişsel beceri ve duyuşsal özellikleri kazandırma açısından incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde bilişsel ve duyuşsal bilgi basamaklarını sunduktan sonra Türkçe ders kitaplarındaki metinleri değerlendirmiştir ve sonuçlar istendik düzeyde bu işlem basamaklarının kazandırılmadığı yönünde çıkmıştır. Sinan ve Demir (2011) “İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki anlatsal metinlerin yapı özellikleri ve programa uygunluğu” başlıklı makalelerinde özel yayınevlerinin Türkçe ders kitaplarını ele alarak, anlatsal metinleri dilbilimsel bağlamda incelemiştir. Coşkun ve Taş (2008) “Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi” başlıklı makalelerinde Cumhuriyet döneminde hazırlanan Türkçe öğretim programlarını, ders kitaplarında kullanılacak metinlerin seçimine ilişkin ilkeler bakımından değerlendirmiştir. Bu bağlamda ders kitaplarındaki metin seçimine ilişkin çeşitli çıkarımlar yapılmıştır.

Çocuk öykülerinin incelenmesinde temel alınacak ilkeler şu başlıklar ile sunulabilir:

İzlek (Tema)

Yazınsal ürünlerde temel öğelerden biri izlektir. İzlek, kısaca yazarın okurda uyandırmak istediği etkidir. Sever (2002: 21) izleği şöyle tanımlar: “Tema (izlek), yazarın, çizerin kitapta ele aldığı konuyla çocukta uyandırmak istediği etki, onlarla paylaşmak istediği duygu ve düşünce birikimidir”.

Çocuk yazınında kullanılacak izlekler, çocukta istendik duygu ve düşünceler geliştirebilmelidir. Oğuzkan’a (2001: 367) göre; “Gerçek veya gerçek dışı birçok olaylar, yaşanmış veya yaşanması mümkün birtakım hayat durumlarını kapsayan konunun, tema ile bağlantısını koruyarak gelişmesi şarttır. Tema ile konu ilişkisi zayıf veya belirsiz eserlerden çocuklar ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden kolayca yararlanamazlar.”

Bölükbaş’a (2003: 69) göre çocuk yazınında “eğitici-öğretici niteliği olan bir temanın işlenmiş olması gerekmektedir. Kitapta ele alınan tema, çocuğun düzeyine uygun olarak açık bir biçimde verilmiş olmalıdır. İşlenen tema çocuğu yanlış yargılara, kaderciliğe götürmemeli ya da çocuğu saldırgan davranışlara yöneltmemelidir. Çocuk kitaplarında işlenen temalar genellikle yurt sevgisi, Atatürk sevgisi, doğa sevgisi, iyilikseverlik, çalışkanlık, aile sevgisi, dürüst olmanın erdemi gibi temalar olmalıdır”. Okur, izlek ile çeşitli yaşam durumlarını tanıma olanağı bulabilir. Yazar sevgi, hüznün, özlem gibi birçok izlek ile okura, çeşitli yaşam durumlarını ve bu yaşam durumlarının insanın duygu ve düşünce dünyasındaki olası etkilerini sezdirilebilir.

Araştırmada öykü metinlerinin izlekleri şu sorularla sınıanmıştır:

- Kitaplarda konu ile izlek arasında bir denge ve uyum söz konusu mu?
- Okurda uyandırılmak istenen etki çocuğun anlama düzeyine uygun mu?
- Uyandırılmak istenen etki çocukta yaşama, insana, doğaya ilişkin duyarlılık kazandırabilecek özellikte mi?” (Sever 2007: 51).

Konu

Konu ile ilgili farklı tanımlar yapılabilir. “Konu, üzerinde durduğumuz, hakkında yazı yazma ya da söz söyleme gereğini duyduğumuz şeydir”. (Özdemir ve Binyazar 1998: 21) “Konu, bir yazıyı oluşturan öğelerin başında gelir. Yazının bir tür hammaddesi durumundadır;...” (Sever 2003: 110). Bu belirlemeler ışığında konu, yazarın metni oluşturma nedeni olarak tanımlanabilir.

“Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir değişkendir. Ele alınan konular, çocuğun ilgi ve gereksinmeleriyle ilişkilendirildiği ölçüde önem kazanır”. (Sever 2003: 110) Çocuğun anlam evrenine yönelik belirlenen konular, çocuğun kitapla sağlıklı bir şekilde etkileşim kurmasını sağlar. Çocukların “belli yaşlarda belli konulara ilgi duydukları göz önüne alınmalı...”dır. (Aral ve Gürsoy 2000: 323)

Bölükbaş’a (2003: 67) göre; “Çocuk kitaplarında konu seçimi de tema seçimi kadar önemlidir. Konular, çocuk dünyasının yabancı olmadığı olaylardan seçilmelidir. Yazar konu seçimi yaparken, ‘belirlediğim temayı en iyi hangi konu içinde verebilirim, çocuğun ruhsal özellikleri, ilgileri, ihtiyaçları, düşünceleri, beklentileri nelerdir...?’ gibi sorulara yanıt aramalıdır. Seçilen konu, çocuğun dünya görüşüne olumlu etki yapmalı, çocuğu neşelendirmeli, mutlu etmeli, üzmemeli, karamsarlığa götürmemeli ve korkutmamalıdır. Seçilen konularda ulusal kültür değerlerinin, içinde yaşadığı toplumun belirlediği ahlâk kurlarının, gelenek ve göreneklerin göz önünde bulundurulması gerekir.”

Araştırmada öykü metnlerinin konuları şu sorularla sınıanmıştır:

- Ele alınan konu, çocuğun ilgi ve gereksinmelerine uygun mu?
- Kurgulanan çatışmalar, çocuğun anlamlandırabileceği özellikte mi?
- Kurgulanan olaydaki merak öğesi, çocukta okuma isteği uyandırabilecek özellikte mi?” (Sever 2007: 51).

Araştırmada konu, konuyu yapılandıran öğeler ve zayıflatan öğeler bakımından iki alt başlık biçiminde de incelenmiştir.

Konuyu yapılandıran öğeler

Öykülerde konuyu çatışmalar yapılandırır.

“...Okurun merak duygusunu canlı tutan çatışmalar, anlatım düzeninde çeşitli biçimlerde görülebilir.

Bu çatışmalar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Kişi - kişi çatışması,
- Kişinin kendisiyle olan çatışması,
- Kişi - doğa çatışması,
- Kişi - toplum çatışması” (Sever 2003: 119- 120).

Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

Lukens (1999: 103- 133) bir çocuk öyküsünde konunun yapılandırılmasını abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerinin bozabileceğini belirtir.

Dil ve Anlatım

Kantemir’e (1991: 211) göre “Bir yazarın kişisel anlatış biçimine “o yazarın üslubu” denir. Herhangi bir metinde yazarın kullandığı dil önemlidir ve yazarın çocuğu, metnin oluşturulmasına ortak edebilmesi akıcı, yaşına ve gelişim özelliklerine koşut bir dil ile mümkün olacaktır. Güneş’e (2000: 337-349) göre: “Çocuk kitaplarında kullanılacak kelimeler kısa, basit, canlı, somut olması ve yaş düzeyine uygun olarak seçilmesi gereklidir; cümlelerin de basit ve kısa olması okunabilirliği artırır”. Gökşen’e (1975: 45) göre “çocukların zevkle okuyabilecekleri roman ve hikâyelerde paragraflar kısa, konuşmalar bol, tasvir ve tahliller uzun olmamalı, canlı olmalıdır”. Sağır (2002: 15) ise “çocuğa verilecek metinlerdeki dilin; anadilin zenginliklerini, imkânlarını yansıtacak yeterlikte olması” gerekmektedir.

Çocukların okuma kültürü edinebilmelerinde, çocukluk yıllarında karşılaştıkları kitapların dil özellikleri önemli bir belirleyicidir.

Araştırmada öykü metnlerinin dil ve anlatım bakımından nitelikleri şu sorularla sınıanmıştır:

- Kitaplardaki anlatımda, kısa ve yalın cümlelerin kullanılmasına özen gösterilmiş mi?

- Kitaplardaki anlatımda, Türkçenin yazım ve noktalama kuralları doğru kullanılmış mı?
- Çocukların gelişim özelliklerine uygun olarak Türkçenin söz varlığı (sözcük, deyim, terim, kalıp sözler, atasözleri, ikilemeler gibi öğeler), anlatım gücü ve olanakları çocuklara yazınsal kurgularla sezdirilmiş mi? Anlatım, çocukların Türkçeyi doğru ve etkili kullanması için öykünebileceği cümlelerle yapılandırılmış mı?” (Sever 2007: 55).

Kahramanlar

Çocuk yazını ürünlerinde kurgulanan kahramanların iyi geliştirilmiş, değişim gösterebilen, tek tip olmayan, insan gerçekliğine uygunluk gösteren özellikte olması gerekmektedir. Yörükoğlu (Akt. Nas 2004: 65) çocuk yazınında dünyaca tanınmış Pollyanna’yı şu belirlemelerle eleştirir: “Örneğin Pollyanna, çevresindekileri mutlu etmek için insanüstü çaba gösteren bir kız çocuğudur. Ne üzülür, ne kızar, ne öfkelenir. Böyle bir kişi(kahraman) nasıl benimsenebilir? Olsa olsa erişilmez bir yaratık olarak çocukta aşağılık duygusu yaratır”.

“Karakter, sanatçının yarattığı; duygu, düşünce ve tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan da esinlenerek deneyimiyle, birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği bir kişiliktir”. (Sever 2003: 63–64) Neydim (Akt. Nas 2004: 65) kahramanların gerçekliklerine yönelik şu belirlemeleri sunar: “Kahramanlara, çocuklara örnek olsun, onlar için model oluştursun diye üstün özellikler yüklenmemelidir. Örnek çocuk anlayışı aydınlanma dönemiyle (18.yy.) birlikte Batı’da egemen olan didaktik yaklaşımın ürünüdür. Ama bu yaklaşım son 30 yıllık süreç içinde yerini çocuk gerçekliğine ve çocuk eşitliğine terk etmiştir”.

Çocuk yazını yapıtlarında, kurgulanan kahramanlar çocukların kitaba ve okumaya ilgisini artıran önemli bir öğedir.

Çocuk yazınında karakterleri Sever (2003a) açık- kapalı, devingen- durağan olarak sınıflandırır.

Sever’e (2003a: 96) göre: “Kapalı karakter; özellikleri yüzeysel olarak tanıtılan, okurun iyi tanımadığı karakterdir. Açık karakter; birçok özelliği ile okura tanıtılan, inandırıcı nitelikleriyle öne çıkan, okurun iyi bildiği karakterdir. Devingen (dinamik) karakter; öykü boyunca değişim gösteren geliştirilmiş karakterdir. Durağan (statik) karakter; inandırıcı olmasına karşın değişmeyen karakterdir”.

Araştırmada öykü metinlerinin kahramanları şu sorularla sınıanmıştır:

- Kahraman duygu, düşünüş, davranış ve tutumlarıyla geliştirilmiş mi?
- Çocuk öykü boyunca, kahramanı özellikleriyle tanıyabiliyor mu?
- Kahraman, çocukların özdeşim kurabileceği özellikleri taşıyor mu?” (Sever 2007: 54).
- Kahramanın yaşadıkları, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun mu?

İleti

İleti, yazarın konuyu işlerken tasarladığı ve kullandığı dille okura sezdirildiği duygu ve düşünceler birliği olarak tanımlanabilir.

“İleti (anadüşünce), yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşüncedir” (Sever 2003: 131). Araştırmada öykü metinlerinin iletileri şu sorularla sınıanmıştır:

- İletiler, çocuğun anlam evrenine (çocuğun anlama yetisine ve duyarlılığına) uygun mu?
- İletiler, yazınsal bir anlayışla sunulurken olayın akışı içinde sezdirilebiliyor mu? (Sever 2007: 52)

Çevre

Yazınsal üründe, kahramanın içinde yaşadığı toplumsal ve kültürel çevrenin niteliğini sınavabilmek için aşağıdaki sorulardan yararlanılmıştır:

- Kahraman nasıl bir toplumsal çevrede yaşıyor?
- Yapıtta, olayın geçtiği, toplumsal ve kültürel çevrenin özellikleri nedir?

- Olay nerede ve ne zaman geçiyor?
- Kahraman, yaşadığı çevrenin hangi kültürel özelliklerinden etkileniyor?
- Varsa, hangilerini değiştirmek istiyor?”. (Sever 2007: 52).

Eğitsel İlkeler

Çocuk yazını yapıtlarının, çocuğun gelişimine istenilen katkıları sağlayabilmesi için aşağıda belirtilen ilkelerle tutarlık göstermesi gerekir. Bu ilkeler, Sever'in (1995: 15; 2002: 25) çalışmalarından alınmıştır ve belirlenen bu ilkeler incelenen metinlere uyarlanmıştır.

Kitaplar, “Çocuğa, insanı “zayıf” ve “güçlü” yönleriyle tanıtmalıdır”.

Kitaplar, “Çocuğa kavratılmak istenen “ana düşünce”yi bir ibret biçiminde vermeyip, bunu sezinlettirmelidir”.

Kitaplar, “Çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirmeli, girişimciliğine katkı sağlamalıdır”.

Kitaplarda anlatılanlar, “Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici biçimde kaleme alınmış olmalıdır”.

Kitaplar, “Şiddet öğeleri içermemeli; çocukta estetik bir duyarlık geliştirmelidir”.

Kitaplar, “Çocuğa, toplumun bir bireyi olduğu ve ondan soyutlanamayacağı bilincini vermelidir. Onları, kendine ve topluma yabancılaştırmaktan korumalıdır”.

“Çocuk kitaplarında öğüt veren yaptırımcı anlayış yerine, çocukları eğlendirirken düşündüren, düşündürürken de eğlendirmeyi başaran bir yaklaşım esas alınmalıdır”.

“Kitaplar, çocukların algısal-kavramsal gelişimini desteklemeli, onlarda benlik kavramının ve güven duygusunun oluşumuna katkı sağlamalıdır”.

“Kitaplarda, bireysel ilişkilerde ortaya çıkan her sorunun, öncelikle konuşularak, iletişim kurularak çözümlenebileceği sezdirilmelidir”.

Kitaplarda, “Anlatımda, mantık yanlışlığına düşülmemelidir. Okulöncesi dönemdeki çocuklarda vicdan gelişimiyle birlikte, ahlaki değerler de biçimlenmeye başlar. Bu nedenle doğruyu yanlış, iyiyi kötü gibi göstermek, çocuğun sağlıklı bir değerler sistemi oluşturmasında sorunlar yaratabilir”.

“Kitaplarda fiziksel ve onur kırıcı cezalar onaylanmamalı; çocuklar yapılan ya da düşülen yanlışın nedenleri üzerinde düşünmeye yöneltilmelidir”.

“Kitaplar, çocuğun iç denetimini geliştirmesine katkı sağlamalıdır”.

“Kitaplar, çocuklarda görsel ve dilsel duyarlık geliştirme amacına yönelik olarak, çocuğu doğasına ve gelişim evrelerine uygun bir yaklaşımla, yaparak yaşayarak öğretme ve öğrenme anlayışını yansıtmalıdır”.

“Kitaplar her türlü önyargıdan, siyasî ve dinî telkinlerden bütünüyle arındırılmış olmalıdır”.

Belirlenen kuramsal çerçeve bağlamında, araştırmanın problem tümcesi; “ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü türündeki metinler, çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında kurgulanabilmiş midir?” olarak belirlenmiştir.

Bu problem çerçevesinde şu sorulara yanıt aranacaktır:

1. İncelenen öykülerin izlekleri çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak mı seçilmiştir?
2. İncelenen öykülerin konuları çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak mı seçilmiştir?
3. İncelenen öykülerin kahramanları çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak mı seçilmiştir?
4. İncelenen öykülerin iletileri çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak mı seçilmiştir?
5. İncelenen öykülerin çevreleri çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak mı seçilmiştir?
6. İncelenen öykülerin dil- anlatım özellikleri çocuk yazını ilkelerine uygun mudur?
7. İncelenen öykülerin eğitsel değerleri çocuk yazını ilkelerine uygun mudur?

Amaç

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öykü türündeki metinlerin kurgularının çocuk yazınının temel ilkelerine uygunluğunu incelemektir. Ayrıca araştırmada, bu metinlerin ilköğretim öğrencilerine uygunluğu da tartışılmaktadır.

Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları; çalışmada, öykü metinlerinin incelendiği çocuk yazını ilkeleri yeterli düzeydedir.

Sınırlılıklar

Araştırma, 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki öykü metinlerinin çocuk yazını ilkeleri bağlamında incelenmesi ile sınırlıdır. İncelenecek metinler şunlardır:

1. Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması (6. Sınıf; ÇKST)
2. İstanbul Liseli Küçük Hasan(6. Sınıf; İLKH)
3. Karada Yüzen Donanma (7. Sınıf; KYD)
4. Son Kuşlar (7. Sınıf; SK)
5. İhtiyar Çilingir (8. Sınıf; İÇ)
6. İki İyi İnsan (8. Sınıf; İİİ)

Yöntem

Araştırma literatür taraması modelindedir. Veriler yorumlanırken betimsel analiz yapılarak derlenen bilgiler ışığında sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma Evreni ve Örneklem

Araştırmada durum belirlemesi yapılacağından evren ve örneklem seçimine gidilmemiştir.

Veri Toplama Teknikleri

Veriler kaynak taraması ve yazarların öykülerindeki kurgunun metin analiziyle ortaya konması sonucu elde edilmiştir. Veri toplama aşamasında, öykü metinlerinde yer alan çocuk yazını ilkeleri başlıklara bağlı kalınarak işlenmiştir. Tüm metinlerin çocuk yazını ilkeleri bağlamında incelenmesinden sonra elde edilen veriler araştırmanın problemindeki gibi sınıflandırılarak sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde araştırmaya konu olan öyküler, “çocuk yazınının temel ilkeleri” bağlamında incelenmiştir.

Birinci Metin: ÇOCUK KİTAPLIĞINDA SABAH TARTIŞMASI (ÇKST; 6. Sınıf)

1. İzlek (Tema)

İncelenen öyküde izlek; kitaplarda bekleyen her kitabın, ayrı bir düş dünyasının kapısını araladığıdır. Ayrıca kitap sevgisi de izlek olarak kabul edilebilir. Öyküdeki izlek ile konu arasında uyum vardır; öykünün izleği 6. sınıf düzeyindeki çocuğun anlam evrenine uygundur; uyandırılmak istenen etki çocuğun birey olma süreci için önemli olan kitap okuma sevgisini kazandırmaya yönelik olduğundan çocuğun bireysel gelişimi için önemlidir.

2. Konu

Öykünün konusu, bir çocuğun kitaplığında yer alan çocuk kitaplarının başkışilerinin aralarında geçen karşılıklı konuşmalardan oluşmuştur. Bu konuşmalarla hem çocuk kitapları tanıtılmış hem de çocukta, çocuk kitaplarındaki eğlenceli dünyaya girme isteği uyandırılmaya çalışılmıştır.

İşlenen konu çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılar. Kitapta yalnızca kişi- kişi çatışması yer alır ve bu çatışmalar da eğlenceli ve öğretici özelliktedir. Öyküdeki merak ögesi ise abartılmamıştır. Çocuk okurun öykünün sonunda ne olacağını merak edeceği bir kurgu söz konusudur.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

Öyküde konuyu yapılandıran öğeler çatışmalardır. Karşılıklı konuşmalarla kurgulanmış kişi- kişi tartışmasının yer aldığı öykü metnindeki ilk kişi- kişi çatışması Mikiler ile Don Kışot arasında geçmektedir. Mikiler Don Kışot'un kavgacı kişiliğinden yakınırırlar. Don Kışot ise kendini savunur ve diğer kitaplara çok saygılı davrandığını vurgular.

İkinci çatışma ise Güliiver'in Gezileri ile Don Kışot arasında geçer. Güliiver, Don Kışot'un çocuk romanı olmadığı savındadır. Don Kışot ise çocukların kendisini okumaktan zevk aldıklarını söyler.

Üçüncü çatışma Güliiver ile Küçük Prens arasında gelişir. Küçük Prens Güliiver'in aşırı hayalperest olmakla suçlar. Güliiver ise insanın hayalci yanını simgelediğini söyler.

La Fontaine ise Güliiver ve Küçük Prens ile çatışır.

Beşinci çatışma La Fontaine ile Nasrettin Hoca arasındadır. Nasrettin Hoca kendi fıkralarının La Fontaine'in anlatılarından daha komik olduğunu savunur.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküde kullanılan dil ve anlatım yalındır. 6. sınıf düzeyindeki bir çocuğun bilişsel, dilsel gelişimine uygun, kısa tümceler kullanılmıştır. Yazım ve noktalama ilkelerine bağlı kalınmıştır. Öyküde kullanılan sözvarlığı öğeleri şunlardır:

Deyimler: Cesaretini toplamak. (ÇKST. 10); Yel değirmenleriyle savaşmak. (ÇKST. 10); Küçümsemek. (ÇKST.11); Posta koymak. (ÇKST. 11); Zamanla yarışmak. (ÇKST.11); Sözüünü kesmek. (ÇKST. 12); Söze karışmak. (ÇKST. 14); Özlem çekmek. (ÇKST.14); Derdini açmak. (ÇKST. 14); Dünyanın öbür ucu. (ÇKST.14); Karşı koymak. (ÇKST.16); Dile getirmek. (ÇKST.16); İçi kararmak. (ÇKST. 17); Kendinden geçmek. (ÇKST.17); (Bir şeye) İştahı olmak. (ÇKST. 17)

Doldurma sözcükler: Bir kez... (ÇKST. 12)

İkilemeler: Atlayıp zıplamak. (ÇKST.10); Doğru dürüst. (ÇKST. 11); Zaman zaman. (ÇKST.13); İrili ufaklı. (ÇKST.16); Işıl ışıl. (ÇKST. 16)

İlişki sözler: Özür dilemek. (ÇKST. 16)

Seslenme söylemi: Ufaklık. (ÇKST. 10); Kuzum. (ÇKST.13)

Geleneksel yapıyı belirten sözvarlığı öğeleri: Söz vermek. (ÇKST.14)

Pekiştirme sözvarlığı öğeleri: Geveze mi geveze. (ÇKST. 14); Apak. (ÇKST. 16); Sımsıcak. (ÇKST. 16)09

Öykünün kurgusu karşılıklı konuşmalarla oluşturulmuştur. İç konuşma yer almamaktadır. Herhangi bir yazım yanlışına rastlanmamıştır.

4. Kahramanlar

Öyküdeki kahramanlar çocuk kitaplarının başkişileridir. Don Kışot, Mikiler, Küçük Prens, La Fontaine, Andersen, Nasrettin Hoca öyküdeki kişilerdir. Öyküdeki tüm kişiler karşılıklı konuşmalarla geliştirilir. Kahramanlar durağan ve kapalı karakterdedir. Olaylar ilerledikçe kişiler gelişim ve değişim yaşamazlar. Kahramanların konuşmaları 6. sınıf düzeyindeki çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygundur.

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce şudur; her kitap içinde yaşanılmayı bekleyen bir dünya barındırır. Bu dünyaya girmek, kitabı okumakla mümkündür.

İleti, çocuğun anlam evrenine uygundur. İleti, olayın akışı içinde, karşılıklı konuşmalarla sezdirilmektedir.

6. Çevre

Öyküdeki çevre, bir çocuğun odasındaki çocuk kitaplığıdır. Öyküdeki olayların zamanları belirsizdir.

7. Eğitsel İlkeler

Öykü, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklemeyi. Öyküde, çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım tercih edilmekte, çocuklara Türkçenin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmektedir.

Öğretici bir tutum sergilenmez. Çocuk kitapları, çocuk kitaplarının başkışileri aracılığıyla karşılıklı konuşmalar yoluyla tanıtılır. Öyküde şiddet öğeleri yer almamaktadır. Öykünün kurgusunda mantık yanlışlığına rastlanmamaktadır.

İncelenen öykü metni, 6. sınıf düzeyindeki bir çocuğun yaş, gelişim evrelerine uygun bir eğitimlikte yazılmıştır.

Değerlendirme

Öyküde yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilir özelliktedir. Öyküde, çocuk yazınının temel sorumluluğu olan, çocuklara dilin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunma, görevi yerine getirilmektedir. Sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu da çocuğa bırakılmaktadır.

İkinci Metin: İSTANBUL LİSELİ KÜÇÜK HASAN (İLKH; 6. Sınıf)

1. İzlek (Tema)

İncelenen metnin izleği vatan sevgisidir. İzlek ve konu uyumludur. Çocukta uyandırılmak istenen etki, vatanın bugünlere gelirken ne aşamalardan geçtiğinin bilinmesi, yaşanan zorlukların farkına varılmasıdır. Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı dönemi betimleyen öyküde, çocuğa ulus- vatan olma bilinci kazandırabilme amacı söz konusudur.

2. Konu

İncelenen öykünün konusu şöyle özetlenebilir: Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı dönemde ülkede bu savaşı kazanabilmek için büyük bir seferberlik vardır. Küçüğünden büyüğüne herkes bu savaşa katılmak, ülkesini düşmana karşı savunmak ister. İstanbul Lisesinde okuyan öğrenciler, öğretmenler savaşa katılmak için gönüllü yazılırken, Küçük Hasan, yaşının küçüklüğü ve fiziksel özelliklerinin zayıflığı nedeniyle gönüllü asker olarak kabul edilmez. Bir süre sonra Küçük Hasan'ın yaşı, savaşa gitme yaşını tuttuğunda, gönüllü olmak için dilekçe yazan Hasan, Çanakkale Savaşı'nda yer almak için cepheye gider. Hasan'ın cepheye gitme serüveni kısaca anlatılırken dönemin zor; ancak onurlu havası çocuk okura hissettirilir.

Öyküde savaş ortamının zorlukları anlatılmıştır. Ancak asıl verilmek istenen duygu, düşünce vatan sevgisidir. Ele alınan konu çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygundur, ilgisini çekebilecek özelliktedir. Ayrıca öyküde abartılmış merak öğesine rastlanmamaktadır.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

Bu metindeki tek çatışma kişi- toplum çatışmasıdır. Bu çatışma Hasan ve savaşa gitmek için başvurduğu kurumun ilkeleri arasında yaşanır. Hasan yaşının küçüklüğüne rağmen savaşa katılmak isterken, başvuru yaptığı kurum yaşının küçüklüğü nedeniyle Hasan'ı savaşa gönüllü olarak göndermez. Ancak bu çatışma, Hasan'ın yaşının zaman içinde büyümesi ile çözümlenir.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküde yalın bir anlatım vardır. Tümceler kısa ve yalındır. Öyküde kullanılan sözvarlığı öğeleri şunlardır:

Deyimler: Hâli içler acısı olmak. (İLKH. 61); Elinden geleni yapmak. (İLKH. 61); El birliği yapmak. (İLKH. 61); Kapıdan geri çevirmek. (İLKH. 63); Kara haber. (İLKH. 63); Elinden bir şey gelmemek. (İLKH. 63); Hakkını helal etmek. (İLKH. 66); Kalbi duracak gibi çarpamak. (İLKH. 69)

İkilemeler: Sık sık. (İLKH. 64); Düşünüp durmak. (İLKH. 65); Dolu dolu. (İLKH. 66); Güle güle. (İLKH. 66); Toz duman. (İLKH. 69); Diken diken. (İLKH. 69)

İlişki sözler: Ne yazık ki. (İLKH. 63)

Geleneksel yapıyı belirten sözler: Hakkınızı helal ediniz. (İLKH. 66); Allah Allah! (İLKH. 69)

Doldurma sözcükler: Derken. (İLKH. 63)

Bağlayış kalıp sözler: Çok geçmeden. (İLKH. 63)

Yansıma sözvarlığı öğeleri: Mırıldanmak. (İLKH. 66)

Terim: Enveriye. (İLKH. 68)

Öyküde karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir. Öykünün kurgusunda iç konuşma da kullanılmıştır. Hasan'ın öğretmeninin "Güle, güle... Büyük işler yapmak için büyük vazifeye soyunan Küçük Hasan" ifadesi iç konuşmaya örnektir.

Metinde yazım ve noktalama ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.

4. Kahramanlar

Öykünün başkişisi Küçük Hasan'dır. Küçük Hasan açık karakterdir. İç ve dış özellikleri, okura yansıtılmıştır.

Hasan, içinde yoğun bir vatan sevgisi duymaktadır; duygusal, vatansever bir çocuktur.

Hasan'ın fiziksel özellikleri ise şöyle betimlenir: "Sarı saçları ve mavi gözleriyle, zayıf elleri ve kollarıyla hemen dikkati çekiyordu." (s. 63)

"Elinde tuttuğu tüfeği neredeyse boyu kadardı. Bu yüzden tüfeğin ucu yürürken taşlara sürtüyordu." (s. 67)

Hasan durağan bir karakterdir. Öykünün kurgusu sürecinde vatan sevgisini yüreğinde taşıyan Hasan'ın bu özelliği öykü boyunca devam eder.

Öyküdeki diğer kişiler ise öğretmenler, Hasan'ın okul arkadaşları, savaş gönüllüsü Tıbbiyeliler'dir. Bu kişilerin iç ve dış özellikleri betimlenmemektedir.

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce şudur; üzerinde yaşadığımız, sıradan bir toprak parçası değildir. Vatan toprakları kutsaldır. Çünkü onun uğrunda pek çok insanımızın yaşamı sonlanmıştır.

İleti, çocuğun anlam evrenine uygundur. İleti, olayın akışı içinde sezdirilmektedir.

6. Çevre

Öyküdeki olayın başkişisi Küçük Hasan Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı dönemde yaşamaktadır. Hasan'ın yaşadığı toplumsal çevre, vatan sevgisi konusunda duyarlı insanlarla doludur. Vatan uğruna canını vermek, sıradan ama onurlu bir davranıştır.

7. Eğitsel İlkeler

Öyküde, çocuğa kavratılmak istenen ileti olay akışı içinde sezdirilmiştir. Öğretici bir tavır benimsenmemiştir. Çocuğun kazanması gereken vatan sevgisi, ulus bilinci duyguları öykünün olay akışında sunulmuştur.

Değerlendirme

Bu öyküyü okuyan çocuk, ülkesinde yaşayan insanların günümüz koşullarına gelebilmek için harcadığı emeği, alın terini; atalarına ve onların mirası olan ülkelere karşı sorumluluklarını anlar. Bu metin aracılığıyla çocuğun, ulusuna olan inancının, güveninin

artması beklenebilir. İncelenen öykü, 6. sınıf düzeyindeki çocukların anlayabileceği ve iletilerini kolayca algılayabileceği bir öyküdür.

Üçüncü Metin: KARADA YÜZEN DONANMA (KYD; 7. Sınıf)

1. İzlek (Tema)

İncelenen öyküde izlek; kararlılık ve azimdir. Öykünün konusu ile izleği uyumludur. Okurda uyandırılmak istenen etki kararlılığın, azmin ve çalışkanlığın sonunda başarının geleceği düşüncesidir. Bu etki 7. sınıf düzeyindeki çocuk okurun anlama düzeyine uygundur.

2. Konu

Öykünün konusu; Sultan II. Mehmet'in İstanbul'u yaşadığı zorluklara rağmen fethetme serüvenidir. Sultan II. Mehmet o kadar azimli ve karardır ki kurduğu düzenle gemileri karada yürütebilmeyi başarmıştır.

Öyküde işlenen konu, çocuğun gereksinimlerini karşılayabilir. Bu öyküyü okuyan çocuk, atalarının büyük başarıları ile övünebilir ve onların azmini, çalışkanlığını ve kararlılığını örnek alabilir.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

İncelenen öyküde kişi- toplum çatışması vardır. Bu çatışma Sultan II. Mehmet ile ona bağlı olan insanlar arasında gelişir. II. Mehmet, gemilerin kızaklarla karadan Haliç'e indirileceğini söyleyince halk bu duruma karşı çıkar ve bunun gerçekleşebileceğine inanmaz.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküdeki anlatımda, kısa ve yalın tümcelere yer verilmiştir. Yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur. Öykünün dil ve anlatımı aracılığıyla çocuklar, Türkçenin sözvarlığı öğeleri ile tanışma olanağı bulabilmiştir.

Öyküde kullanılan sözvarlığı öğeleri şunlardır:

Deyimler: Devreye girmek. (KYD. 53); Eli kolu bağlı olmak. (KYD. 53); Kafasında şimşek çakmak. (KYD. 54); Gözlerine inanmamak. (KYD. 55); Yelkenleri suya indirmek. (KYD. 55).

Doldurma sözcükler: Derken. (KYD. 54)

4. Kahramanlar

Öykünün başkışisi Sultan II. Mehmet'tir. Kararlı, azimli ve çalışkandır. Durağan ve açık karakterdir.

Türk askerleri: Komutanlarına bağlı ve çalışkandır. Durağan ve kapalı özelliktedir.

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce şudur; azim, kararlılık ve çalışkanlık yaşamdaki her türlü zorluğu aşmayı sağlar. Zorluklar karşısında pes etmek, yanlış bir tutumdur. Zorluklara direnmek gerekir ki çözüm üretilebilsin.

İleti, çocuğun anlam evrenine uygundur. Zaman zaman öğretici tümcelere yer verilse de öykünün genelinde iletinin olayın akışı içinde sezdirildiği söylenebilir.

6. Çevre

Olay, 1453 yılında geçer. İstanbul'un fethini anlatan öyküde kahramanın yaşadığı toplumsal çevre Osmanlı İmparatorluğu dönemidir. Bu devir padişahlık devridir. Başkışi ise Osmanlı padişahlarından Sultan II. Mehmet'tir. Kahraman, yaşadığı toplumsal çevreden vatana bağlılık, savaş yeteneği, kararlılık özelliklerini almıştır. Genel inanışları aşır zorluklara çözüm üretebilmiştir.

7. Eğitsel İlkeler

Öykü çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici biçimde kaleme alınmıştır. Öyküde şiddet öğelerine rastlanmamaktadır. Öğüt veren yaptırımcı bir anlayış kullanılmamıştır. Anlatımda, mantık yanlışlığına düşülmemiştir. Öyküde tarihin bir dönemi resmedilmiştir. Ancak bu dönem anlatılırken önyargıdan, siyasî ve dinî telkinlerden uzak durulmuştur.

Değerlendirme

İncelenen öykü 7. sınıf düzeyindeki çocuk okurun anlama evrenine uygun özelliktedir. Öykü, çocuklara anlamlandırılmayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememektedir. Öykü çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamaktadır.

Dördüncü Metin: SON KUŞLAR (SK; 7. SINIF)

1. İzlek (Tema)

İncelenen öyküde izlek; doğa sevgisi, doğayı koruma isteğidir. Öyküde konu ile izlek uyumludur.

2. Konu

Öykü yazarın ağzıyla (birinci kişi) anlatılmaktadır. Öyküde doğanın insanlar tarafından yok edilişi anlatılır. Önce kuşların avlanması, sonra yeşilliklerin yok edilişi üzerinde durulmaktadır. Konstantin isimli bir tüccarın, zevk için kuşları acımasızca avlaması öykünün ana konusudur. Konstantin'in avlanması, kuşların yazarın da yaşadığı semte gelmemelerine neden olur. Yazar bu durumdan Konstantin'i sorumlu tutar. Ayrıca öyküde, kuş seslerinden yoksun bırakılan doğanın yeşilliklerinin de insanlarca yok edilişi anlatılır.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

Öyküyü yapılandıran çatışmaların ikisi kişi- kişi çatışması, biri ise kişi- toplum çatışmasıdır.

Kişi- kişi çatışmaları;

Konstantin- Yazar Anlatıcı: Konstantin'in kuşları avlamasına yazar anlatıcı karşı çıkar.

Mühendis Ahmet- Yazar Anlatıcı: Yol kenarındaki doğal çimenleri söktüren Ahmet'e yazar anlatıcı karşı çıkar.

Toplum- Yazar Anlatıcı: Toplumun genelinde önemsenmeyen ve doğaya zarar veren olaylar, yazar anlatıcıyı rahatsız eder.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküde Sait Faik Abasıyanık'ın şiirsel, akıcı, betimsel, anlaşılır dili ilgi çekicidir. Öyküde yalın, anlaşılır tümceler kullanılmıştır. Doğa kişileştirilir. Kuşlar, gökyüzündeki siyah lekeler; yeşillikler, toprak ananın koyu yeşil saçları olarak betimlenir.

Öyküde kullanılan sözcükler şunlardır:

Deyimler: İçi cız etmek. (SK. 70); Seferber etmek. (SK. 70); Canavar kesilmek. (SK. 71); Gözleri parlamak. (SK. 71); Kanı donmak. (SK. 73).

İkilemeler: Cıvıl cıvıl. (SK. 70); Küme küme. (SK. 70); Çoluk çocuk. (SK. 70); Yavaş yavaş. (SK. 70); Canlı canlı. (SK. 70); Kalın kalın. (SK. 70); Konu komşu. (SK. 71); Kısa kısa. (SK. 71); Parça parça. (SK. 72); Birer birer. (SK. 72); Yırtık pırtık. (SK. 74); Gizli gizli. (SK. 75); Yer yer. (SK. 75).

4. Kahramanlar

Öykünün başkişisi yazar anlatıcıdır. Yazar, doğaya âşıktır. Doğaya zarar verenlerden hoşlanmaz. Durağan ve açık özelliktedir.

Öyküdeki diğer kişi Konstantin'dir. Durağan ve açık karakterdir. Günlük yaşamda iyi bir insan olsa da doğaya zarar verir. Canavarca kuşları avlar. Öyküde Konstantin ile ilgili şu belirlemelere yer verilir:

“Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı.” (s. 71)

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce şudur; doğayı sevmek ve ona zarar vermemek gerekir. Doğa güzelliği gelecek kuşaklara bırakılabilecek en güzel armağandır.

İleti, çocuğun anlam evrenine uygundur. İleti, olayın akışı içinde sezdirilmektedir.

6. Çevre

Yazar İstanbul'da yaşar. Yaşadığı toplumsal çevredeki doğa düşmanlarından ayrılan yönü, doğaya olan aşkıdır. Doğaya zarar verenlerle savaşıyor. Ancak toplumun genel yapısı yazarın mücadelesinde yenilmesine neden olur.

7. Eğitsel İlkeler

Öyküde; çocuğa, insan “zayıf” ve “güçlü” yönleriyle tanıtılmakta, çocuğa kavratılmak istenen “ana düşünce” bir ibret biçiminde verilmeyip sezinletirilmekte, çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirme, girişimciliğine katkı sağlama amaçlanmaktadır.

Öyküde, şiddet öğeleri yer almamaktadır, çocukta estetik bir duyarlık geliştirme söz konusudur.

Çocuğa, toplumun bir bireyi olduğu ve ondan soyutlanamayacağı bilinci verilmektedir.

Anlatımda, mantık yanlışlığına düşülmemiştir, çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici biçimde yazılmıştır.

Değerlendirme

Öyküde, çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım tercih edilmekte, çocuklara Türkçenin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmektedir. Öykü çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak, insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamaktadır. Her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmaktadır. Öyküde yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilir özelliktedir.

Beşinci Metin: İHTİYAR ÇİLİNGİR (İÇ; 8. SINIF)

1. İzlek (Tema)

İncelenen metnin izleği tok gözlülüktür. İzlek ile konu uyumludur. İzlek, çocukta yaşama, insana ilişkin duyarlık geliştirebilecek özelliktedir.

2. Konu

İncelenen metnin konusu; ihtiyar bir çilingir ustasının işine olan aşkı ve paraya tutsak olmayışıdır.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

Öyküdeki çatışmalar kişi- kişi çatışmasıdır.

Öyküde yaşanan çatışma İhtiyar Çilingir ile genç müşteri arasındadır. Çilingir'e para zoruyla iş yaptırmaya çalışan müşteriye ihtiyar adam karşı çıkar ve çatışma oluşur.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküde yalın, kısa tümcelerle kurulu, anlaşılır bir anlatım kullanılmıştır. Metinde yazım ve noktalama kurallarına bağlı kalınmıştır.

Öyküde kullanılan sözcükler şunlardır:

Deyimler: Gözü ilişmek. (İÇ. 30).

İkilemeler: Mini mini. (İÇ. 30); Ufak tefek. (İÇ. 30); Sabah akşam. (İÇ. 31).

Doldurma Sözcükler: Filan. (İÇ. 31).

İlişki Sözü: Kolay Gelsin. (İÇ. 30); Kolayı başına gelsin. (İÇ. 30).

4. Kahramanlar

Öykünün başkişisi İhtiyar Çilingir'dir. İhtiyar Çilingir dürüst, işini iyi yapan bir kişidir. Durağan ve açık karakterdir.

Öyküdeki diğer kişi ise genç müşteridir. Deneyimsiz bir kişidir. Her işi para karşılığında yaptırabileceğine inanır. Kapalı ve durağan bir karakterdir.

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce; yaşamda para her işin çözümlenmesini sağlamaz. İnsan yaşamında para amaç değildir, yalnızca araçtır. Onurlu, mutlu ve alın teriyle ekmek parasını kazanan, ilkeli insanların ilkelerinden vazgeçmesi olanaksızdır.

6. Çevre

Öyküdeki olay, Koyunpazarı'nda bir çilingir dükkânında geçer. İhtiyar Çilingir toplumsal çevrenin etkisinde kalan bir kişi değildir. Kendi ilkeleri doğrultusunda hareket eder.

7. Eğitsel İlkeler

Öykü, çocuklara anlamlandırılmayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememektedir. Öyküde öğretici bir tutum sergilenmez. Öyküde şiddet öğeleri yer almamaktadır. Öykünün kurgusunda mantık yanlışlığına rastlanmamaktadır.

Değerlendirme

Öyküde, çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım tercih edilmektedir. Öykü çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamaktadır.

Altıncı Metin: İKİ İYİ İNSAN (İİİ; 8. SINIF)

1. Tema (İzlek)

İncelenen öyküde izlek; arkadaşlık ve dostluğun önemidir. Öykünün izleği ile konusu uyumludur.

2. Konu

Öykünün konusu, bir kiracının ev sahipleriyle ilişkileri üzerine kuruludur. Kiracı dürüst ve insani yönü ağır basan bir kişidir. Ancak fazla parası olmadığı için oturduğu evin kirasına zam yapamaz. Bu durum karşısında ev sahibi olan kadın sorun çıkarır ve evini başkasına kiralamaya karar verir. Kiracı ise yeni bir ev bulur. Sıkı bir pazarlıktan sonra evine yerleşir. Evinden de ev sahibinden de memnundur. Ev sahibi ile güçlü bir dostluk kurar. Ancak bir evi olunca, kiracı olduğu evden çıkacağını ev sahibine söylediğinde, ev sahibi çok üzülür ve bir dostunu kaybettiği inancıyla gözyaşı döker.

Öyküde ele alınan konu, çocuğun gelişim düzeyine uygundur.

2.1.1. Konuyu yapılandıran öğeler

Konuyu yapılandıran çatışmalar kişi- kişi çatışmasıdır. Bu çatışma da kiracı ile ev sahibesi arasındadır. Ev sahibesinin kirayı arttırma isteği ve bu isteği gerçekleştirmek için başvurduğu yollar çatışmaya neden olmuştur.

2.1.2. Konunun yapılandırılmasını zayıflatan öğeler

İncelenen öykü metninde abartılmış merak, rastlantısallık ve duygusallık öğelerine rastlanmamaktadır.

3. Dil ve Anlatım

Öyküdeki anlatım yalın ve kısa tümcelerle kuruludur. Türkçenin yazım ve noktalama kurallarına uyum gösterilir.

Öyküde kullanılan sözvarlığı öğeleri şunlardır:

Deyimler: Bardağı taşırmaq. (İİİ. 75); Yolunu dört gözle beklemek. (İİİ. 75); Ayağı yere basmamak. (İİİ. 76); Dizlerine kara su inmek. (İİİ. 76); Yakasına yapışmak. (İİİ. 76); Gözü tutmak. (İİİ. 76); Açık göz. (İİİ. 76); Eli sıkı. (İİİ. 76); Hâli vakti yerinde olmak. (İİİ. 77); Kıt kanaat geçinmek. (İİİ. 78); Yüreğine inmek. (İİİ. 78).

İkilemeler: Sokak sokak. (İİİ. 76); İçin için. (İİİ. 76); Korka korka. (İİİ. 77); Yavaş yavaş. (İİİ. 77); Mırıl mırıl. (İİİ. 77); Rahat rahat. (İİİ. 77); Ufak tefek. (İİİ. 78); Sık sık. (İİİ. 78); Pırıl pırıl. (İİİ. 78); Sık sık. (İİİ. 78).

Bağlayış Kalıp Söz: Gelgelelim. (İİİ. 75).

İlişki Sözü: Güle güle otur. (İİİ. 77).

4. Kahramanlar

Öykünün başkişisi kiracıdır. Dürüst, doğru, iyi niyetli, dost canlısı bir insandır. Yazara göre: “Kiracı, halden anlar, söz dinler soyundan ‘efendi’ bir adamdı”. (İİİ. 75)

Kiracı açık ve durağan bir karakterdir.

Ev sahibesi: İyi bir insan değildir. Para için kiracılarını rahatsız eder. Açık, durağan karakterdir.

Ev sahibi: İyi bir insandır. Paradan çok insani özelliklerle ilgilenir. Açık, durağan karakterdir.

Kiracının karısı, kiracının kızı, ev sahibinin karısı, ev sahibinin oğlu, ev sahibinin dul kızı: Kapalı ve durağan karakterlerdir.

Öyküdeki kahramanlar öykünün tür özelliği bağlamında fazla derinliği olmayan kişilerdir. Kahramanlar, çocuğun yaş ve gelişim düzeyi ile uyumludur.

5. İleti

Yazarın okurla paylaştığı düşünce şudur; insan yaşamında dostluk, arkadaşlık paradan önemlidir. İnsanların parasal durumları ile ilgili olumsuz tutumlar kırıncı olabilir. Bu nedenle insan ilişkilerinde para ön planda olmamalıdır.

İleti, çocuğun anlam evrenine uygundur. İleti, olayın akışı içinde sezdirilmektedir.

6. Çevre

Öyküde, kiracıların zorluklarla karşılaştığı toplumsal bir çevreden bahsedilir. Olay, kışla baharın birleştiği günlerde geçer.

7. Eğitsel İlkeler

Öyküde, çocuğa kavratılmak istenen ileti olay akışı içinde sezdirilmiştir. Öğretici bir tavır benimsenmemiştir.

Değerlendirme

Öykü ve öykünün öğeleri 8. sınıf düzeyindeki bir çocuğun yaş ve gelişimine uygundur.

Tartışma ve Yorum

Öykünün türsel özelliklerini taşıyan 6 öykü metninin belirlenen kuramsal çerçeve ile oluşturulan alt problemleri ışığında ulaşılan bulgular şöyle değerlendirilebilir:

İncelenen öykülerin izleklerinin çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerde kullanılan iletiler; kitap sevgisi, vatan sevgisi, kararlılık ve azmin önemi, doğa sevgisi, tok

gözlülüğün gereği ve önemi, arkadaşlık ve dostluğun önemi olarak belirlenebilir. İncelenen metinlerde izlek ile konu uyumludur ve izlekler çocuğun anlam evrenine uygun düzeydedir. Ayrıca bireyde duyarlılık kazandırmaya da yardımcı olabilecek iletiler kullanılmıştır.

İncelenen öykülerin konularının çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerde işlenen konular çocuğun anlam evrenine, ilgi ve gereksinimlerine uygun özelliktedir. Her metinde birden fazla çatışmaya yer verilmiştir ve bu çatışmalar metni geliştirici özelliktedir. Metinlerin hiçbirinde abartılmış merak, rastlantısallık ve aşırı duygusallığa yer verilmemiştir.

İncelenen öykülerin kahramanlarının çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerin genelinde açık ve durağan karakterlere yer verilmiştir. Kişiler metnin türüne uygun uzunluk ve ayrıntıda tanıtılırken, olayların içinde değişim göstermezler. Ancak metinlerde tanıtılan kişilerin yaşadıkları olaylar karşısında değişim yaşamaları, insan gerçekliğine daha uygun olacaktır.

İncelenen öykülerin iletilerinin çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerdeki iletiler çocuğun anlam evrenine ve düzeyine uygundur ve olayların akışında sezdirilmektedir. Ancak 3. metinde yazarın, kullanılan iletiyi okura öğretici bir tavırla sunması bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

İncelenen öykülerin çevrelerinin çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerde yaşanan toplumsal çevre yaşamsal gerçekliğe uygundur, metinlerdeki kahramanlar genellikle yaşadığı çevrenin özellikleriyle uyumlu davranırken, 3. metindeki II. Mehmet, 4. metindeki yazar anlatıcı, 5. metindeki ihtiyar çilingir, 6. metindeki iki farklı kahraman çevrenin özelliklerine baş kaldırmakta ve karşılaştıkları sorunlara çözüm üretebilmektedir.

İncelenen öykülerin dil- anlatım özelliklerinin çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; Metinlerde türsel özellik gereği karşılıklı konuşmalara, iç konuşmalara yer verilmiştir. Birçok sözcük ögesi kullanılmıştır. Özellikle Sait Faik'in Son Kuşlar metninde oldukça şiirsel ve okuru metne çeken bir dil kullanıldığı görülmektedir.

İncelenen öykülerin eğitsel değerlerinin çocuk yazını ilkelerine uygunluğu; İncelenen metinlerdeki eğitsel değerler, araştırmanın kuramsal çerçevesinde belirlenen değerlerle uyum içindedir.

Sinan ve Demir (2011) "İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki anlatsal metinlerin yapı özellikleri ve programa uygunluğu" başlıklı makalelerinde belirledikleri özel yayınevlerinin 6.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarını ele alarak, anlatsal metinleri dilbilimsel bağlamda incelemişlerdir. Sonuçta da belirlenen metinlerin eksik yönlerine değinilerek çözüm önerileri sunulmuştur. Sinan ve Demir'e (2011: 1164) göre, Türkçe ders kitaplarındaki anlatsal metinlerde anlatıcı türlerinin seçiminde, okura olay örgüsünü aktarmada, kahramanları tanıtmada, zaman ögesinin kullanımında önemli eksiklikler söz konusudur. Ancak MEB'in oluşturduğu ve incelemeye konu olan Türkçe ders kitaplarındaki öyküler her ne kadar dilbilimsel verilerle çözümlenirse de çocuk yazını temel ilkeleri göz önünde tutulduğunda; bu ilkelere uygun özellikte kurgulandıkları gözlemlenmiştir.

Sonuçlar ve Öneriler

MEB tarafından 6., 7. ve 8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerin çocuk yazınının temel ilkelerine uygunluğu bağlamında incelendiği çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- İncelenen Türkçe ders kitaplarında, her sınıfta ikişer öykü metnine yer verilmiştir. Bu bağlamda, öykünün türsel özelliklerine uygun metin sayısı yeterli değildir. İncelenen metinlerin genel olarak çocuk yazını ilkeleri dikkate alınarak kurgulandığı belirlenmiştir.

- İncelenen metinlerin izlekleri, konuları ile uyumludur ve öyküler çocuğun yaş- gelişim düzeyleri dikkate alınarak kurgulanmıştır.
- Metinlerin dil ve anlatımları da öykünün türsel özellikleriyle uyumludur. Metinlerde sürükleyici, yalın, kısa tümceli bir anlatım kullanılmıştır. Yazım ve noktalama açısından da herhangi bir yanlış kullanım belirlenmemiştir.
- Öykülerdeki kahramanlar çocuğa örnek olabilecek yapıdadır. Genel olarak açık ve durağan karakterlerin yer aldığı öykülerde, özdeşim ilkesi de dikkate alınmıştır. Kahramanlar yaşam gerçekliğinden uzak değildir.
- Öykülerin iletileri, çocuğun anlam evreniyle uyumludur. Çocuğun algılaması gereken duygu ve düşünceler iletiler yoluyla sunulmuş, olayların akışı içinde sezdirilmiştir.
- Öykülerde çevre özellikleri derinlemesine sunulmamaktadır. Ancak, çevre özelliklerinden bütünüyle de soyutlanmamıştır. Çevresel özellikler zaman zaman tanıtılmıştır. Bu durum da öykünün türsel özellikleri ve uzunluğu ile ilgilidir.
- Öykülerde, çocuk yazınının temel ilkeleri bağlamında oluşturulan eğitsel ilkeler de göz önünde bulundurulmuştur. Öykülerde, çocukta herhangi bir olumsuzluğa neden olabilecek tutumlar sergilenmemiştir.

Öykülerin genel yapısı, çocuk yazınının temel ilkelerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımla kurgulanmıştır. Ancak, yalnızca öykü metinlerinden yola çıkılarak, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hepsinin çocuk yazını ilkelerine uygun oldukları düşünülemez. Türkçe ders kitaplarında çocuk yazınında eserler veren ve bu alanda yetişmiş sanatçıların metinlerinin yer alması, hem çocuğu hem de yetişkinleri bu alanla ilgili bilgilendirme konusunda önemli bir adım olacaktır. İncelenen 6 öykü metni çocuğun ilgi ve gereksinimlerini büyük ölçüde karşılayabilir özellikte olsa da, sayıca azdır. Türkçe ders kitaplarında çocuk okurun hoşuna gidecek öykülere daha çok yer verilmelidir. Öykü metinlerinin sayıları arttırılabilir ve görsel öğelerden yararlanma, daha bilinçli düzeyde gerçekleştirilebilir.

Çocuk yazını alanında Türkçeyi başarılı biçimde kullanan, her çocuğun anlam evrenine uygun, çok sayıda eser varken, Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerin sayıları arttırılmalı ve çocuğun anlam evrenine, gerçekliğine uygun metinlere daha çok yer verilmelidir. Yalnızca öğüt veren, çocuğun duyma, düşünme, düş kurma becerilerini geliştirmeyen metinlerden özellikle uzak durulmalıdır. Türkçe dersleri tek kaynağa bağlı olarak yürütülmemelidir. Asıl önemli olan, çocuğun iyi yapıtlara ulaşmasını sağlamaktır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler bu amacı gerçekleştirebilmelidir.

Kaynaklar

- Akyol, Ö. A. (2006). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2000). *Kitabın Çocuğun Gelişimindeki Yeri ve Önemi*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu-Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ataseven F. ve İnandı Y. (2000). *Çocuk kitaplarının çeşitli yönleriyle incelenmesi*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara.
- Baymur, F. ve Demiray K. (1961). *Çocuk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Boynukara, H. (2000). Hikâye ve Hikâye Kavramları. *Hece Dergisi*, Türk Öykücülüğü Özel Sayısı, 46/47, 40-47.
- Bölükbaş, F. (2003). "Beyaz Lale" Öyküsünün Şiddet – Çocuk Psikolojisi Bağlamında Değerlendirilmesi. Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Basımevi.

- Coşkun, E. Ve Taş, S. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, V, 10, 59- 79.
- Dil Derneği. (1998). *Yazın Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2000). *Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara.
- Evren, Z. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebî Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Gökşen, E. N. (1975). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Otağ Matbaası.
- Güneş F. (2000). *Çocuk kitaplarının okunabilirlik açısından incelenmesi*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara.
- Kantemir, E. (1991). *Yazılı ve Sözlü Anlatım 1.Yazılı Anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Ders Kitaplarındaki Düzyazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Lukens, R. (1999). *A Critical Handbook of Children's Literature*. New York: Longman.
- NAS, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Neydim, N. (2006). Çocuk Edebiyatının Durumu ve "100 Temel Eser" Üzerine. *Varlık Dergisi*, 112479, 3-7.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (1994). *Yazınsal Türler*. Ankara: Ümit Yayıncılık
- Özdemir, E. ve Binyazar, A. (1998). *Yazma Öğretimi Yazma Sanatı*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Sanlı, H. (2006). *İlköğretim 6. ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Bilişsel Beceri ve Duyuşsal Özellikleri Kazandırma Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Sever, S. (1995). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler. *ABECE Eğitim Ekin ve Sanat Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2000). *Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara.
- Sever, S. (2002). *Açıköğretim Fakültesi Okulöncesi Öğretimi Lisans Programı Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Sever, S. (2003a). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2003b). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 1-2, 24-37.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2005). *2004 Öğretim Programında Türkçe Öğretimi Anlayışı*. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu. Kayseri.
- Sever, S. (2006a). Türkçe Öğretiminin Çözülemez Sorunları. *Varlık Dergisi*, 112479, 8-16.
- Sever, S. (2006b). *Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?* 2. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Ankara.
- Sever, S. (2007). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Özellikler. *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

- Sinan, A. T. ve Demir, S. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Anlatısal Metinlerin Yapı Özellikleri ve Programa Uygunluğu. *Turkish Studies*, 6/3, 1149-1167.
- Sönmez, V. (2003). Metinlerin Eğitselliğini Saptamada Matematiksel Bir Yaklaşım (Sönmez Modeli). *Eğitim Araştırmaları*, 10, 24–39.
- Temizyürek, F. (2008). Farklı Türlerdeki Metinlerin İlköğretim 8. Sınıflarda Okuduğunu Anlamaya Etkisi. *Eurasian Journal Of Educational Research*, 30, 141–152.
- Uludoğan, O. (2008). *6. ve 7. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarındaki düzyazı metinlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yalçın A. ve Aytaş G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yeşildağ, Y. (2000). *Türkiye'de Çocuk Edebiyatı*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara.

Examination of the Stories in Turkish 6th-, 7th-, and 8th Grade Primary School Turkish Textbooks in Terms of the Basic Principles of Children's Literature

Esra Lüle Mert*

Adıyaman Üniversitesi, Türkiye

Received: 05.03.2012 - Revised: 16.04.2012 - Accepted: 17.04.2012

Summary

Problem Statement: Were the stories in the Turkish textbooks of the sixth, seventh and eight graders constructed in the context of the basic principles of children's literature?

Purpose of the Study: In the study, the basic principles of children's literature that will be used in the examination of the text are explained. In light of these principles, six story texts prepared by the Ministry of Education in 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks are examined, commented and evaluated. In the research, the examination of story texts in the context of basic principles of children's literature is made under the headlines below:

Theme

Subject

In the research, the subject was examined under two sub-headlines: items that configure the subject and items that weaken the subject.

Language and Expression, Heroes, Message, Environment, Educational Principles

Method(s): The research is conducted in the literature review model. While interpreting the data, figurative analyses were made and results were obtained by means of the compiled data. As status determination will be made in the research universe and subject selection was not made. The data is obtained as a result of source searching and presenting the fiction in the stories through text analysis. In the stage of data collection, the children's literature principles in story texts are processed as headlines. The data obtained after the examination of all texts in the context of children's literature principles are classified as in the problem of the research.

Findings and Discussions: Children's literature is very important today among all fields of literature. Today, the expert writers are only writing novels for children. The press houses are aware that the habit of reading is gained step by step, and they are supporting the writers who write books that fulfill the needs of children at all ages. Child literature requires great care and caution. An artist who creates art for children should take child reality and child education into consideration and should prepare their work by taking these issues into consideration. Child literature products should be read with pleasure by both children and adults. The general structure of the stories is fictionalized with an approach that takes child literature principles into consideration. However, the presence of famous child writers' texts in the Turkish textbooks will be an important step in informing children and adults about this field.

Conclusions and Recommendations: The 6 story texts examined can fulfill the interest and requirements of children but are still few in number. The quantity of the texts can be increased and visual elements can be taken advantage of in a more conscious way.

Keywords: Turkish Textbooks, Child Literature Principles, Story Texts

* Corresponding Author: Phone: +90 505 6680102, E-mail: esralule@gmail.com
ISSN: 2146-7811, ©2012